

**GÖRMEYEN/AZ GÖREN ÖĞRENCİLER İÇİN HAZIRLANAN VE ÖZEL EĞİTİM
MESLEK OKULU'NDA OKUTULAN DERSLERİN ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ İNCELENMESİ**

INVESTIGATION OF THE CURRICULUM OF THE COURSES PREPARED FOR
BLIND/LOW VISION STUDENTS AND TAUGHT IN SPECIAL EDUCATION
VOCATIONAL SCHOOL

Dr. Sinan BAYAT

Milli Eğitim Bakanlığı, sinanbayat44@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5240-4774>

ÖZET

Bu araştırmanın amacı görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okulu Türkçe, matematik, sosyal hayat, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar ve müzik dersi öğretim programlarının betimsel analizini yapmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2024-2025 eğitim öğretim yılında onaylanmış olması ölçüt olarak alınmıştır. Bu nedenle görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okulu Türkçe, matematik sosyal hayat, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar ve müzik dersi öğretim programları araştırma verilerini oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okulu öğretim programlarında en fazla hedef görsel sanatlar dersinde, en az hedef Türkçe dersinde bulunmaktadır. Hedef davranış sayılarında ise en fazla hedef davranış matematik dersinde en az hedef davranış müzik dersinde olduğu görülmüştür. Bloom taksonomisine göre Türkçe, matematik, sosyal hayat, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar ve müzik dersi öğretim programlarında hedeflerin hem her derste hem de bütün derslerin genelinde hedeflerin çoğunun bilişsel alanda toplandığı, daha sonra psikomotor alanda ve son olarak da duyuşsal alanda yoğunlaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Görmeyen/Az Gören Öğrenciler, Özel Eğitim Meslek Okulu, Öğretim Programları

ABSTRACT

The aim of this study is to make a descriptive analysis of the Turkish, mathematics, social life, religious culture and ethics, visual arts and music curricula of special education vocational schools for blind/low vision students. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The data in the study were determined by criterion sampling method. It was taken as a criterion that it was approved by the Board of Education and Discipline in the 2024-2025 academic year. For this reason, the curricula of Turkish, mathematics, social life, religious culture and ethics, visual arts and music courses prepared for students with low vision/low vision in special education vocational schools constitute the research data. According to the results of the research, in the special education vocational school curricula prepared for blind/low vision students, the highest number of objectives is in the visual arts course and the lowest number of objectives is in the Turkish course. In the number of target behaviours, it was seen that the highest number of target behaviours was in mathematics and the lowest number of target behaviours was in music. According to Bloom's taxonomy, in Turkish, mathematics, social life, religious culture and ethics, visual arts and music curricula, most of the objectives are concentrated in the cognitive domain, then in the psychomotor domain and finally in the affective domain.

Keywords: Blind/Low Vision Students, Special Education Vocational School, Curriculum

1. GİRİŞ

Engellilik doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerin çeşitli derecelerde kaybedilmesine bağlı, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine muhtaç olma durumu olarak tanımlanır (Gürarslan Baş, 2017). Engellilik halinin değerlendirilebilmesi için yapılan tanım, engellilik için genel bir bakış açısı oluştursa da kendi içerisinde özel gereksinimli bireylerin yetersizlik durumuna göre özel tanımlar yapılabilir. Bu tanımlar özel gereksinimli bireyin engel durumuna ve düzeyine göre değişebilmektedir. Hafif düzey zihinsel engelli birey “zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanırken, çok ağır düzeyde zihinsel engelli birey, “zihinsel yetersizliği yanında öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan birey” olarak tanımlanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Bu tanımlar özel gereksinimli bireylerin engelli olma durumunun düzeyini belirtirken, “işitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” gibi bir tanımda işitme engelli bireyler ile ilgili farklı bir engel durumunun tanımını yapmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Farklı engel gruplarına göre yapılan tanımlar içerisinde de görmeyen/az gören bireyler içinde tanım bulunmaktadır. Görmeyen/az gören engellilik durumunun tanımı iki açıdan ele alınarak açıklanır. Bunlar yasal ve eğitsel tanımlardır. Yasal tanım tıp alanında çalışanlar tarafından kullanılır. Eğitsel tanım ise eğitimciler tarafından kullanılan tanımdır (Karaman, 2016). Sağlık alanında çalışan kişilerin kullandığı tanımı genel olarak sosyal güvenlik kurumlarınca kullanılır ve eğitsel tanım görme engelliler bireyler için öğretim hizmetlerinin planlanması sırasında kullanılır. Yasal tanım kişiye veya bireyin performansına göre değişmez fakat eğitsel tanım kişiye ve bireyin performansına göre değişir. Yasal tanıma göre görme engelli birey (kör), tüm düzeltmelerle birlikte olağan görme gücünün 1/10'ine yani 20/200'lik görme keskinliğine ya da daha azına sahip olan ya da görme alanı yirmi derecelik açıyı aşmayan kişilere denir. Eğitsel tanım ise görme keskinliği kaybında ağır derecede etkilenmiş olup, öğretimini dokunarak okuduğu kabartma yazıyla (Braille'le) ve konuşan kitaplardan dinleyerek sürdürmeye gereksinimi olanlar görme engellilerdir. Az gören ise, büyüteçlerle normal puntolu ve büyük puntolu yazılı materyali okuyabilen görme engellilerdir (Özyürek, 1998).

Farklı görme dereceleri olan görme engelliğin eğitim ve öğretiminde öğretim programları kullanılır. Öğretim programları görmeyen/az gören engellilerin akademik öğrenmelerini sağlayıp, yaşam becerilerini arttırmalarını sağlar. Burada amaç özel olarak tasarlanmış öğretim programları ile görmeyen/az gören bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile aynı/benzer akademik ve sosyal öğrenme fırsatına sahip olmalarını sağlamaktır. Görmeyen/az gören öğrenciler eğitim öğretim hayatlarına kaynaştırma/bütünleştirmiş eğitim uygulamalarında, bulunduğu okulun programını uygulana veya özel eğitim programı uygulayan özel eğitim sınıflarında, gündüzlü ya da yatılı özel eğitim ilkokulları ile özel eğitim ortaokullarında devam edebilirler. Görmeyen/az gören öğrenciler bu okulların yanında ortaöğretim eğitimlerine özel eğitim meslek okullarında da devam edebilirler. Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler için Açılan Özel Eğitim Meslek Okullarında Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Görsel Sanatlar ve Modelaj İş, Beden Eğitimi, Spor ve Bağımsız Hareket, Rehberlik, Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler (11 ve 12. Sınıflarda) ve İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı dersleri okutulur (URL-1, 2025). Bu öğretim programları görmeyen/az gören öğrencilerin bütüncül gelişimlerini destekleyen, onlara göre tasarlanmış materyallerle eğitim imkanı sunan, teknolojiyi ana öğrenmelerin içine entegre eden ve öğrencilerin bağımsızlıklarını destekleyen bir eğitim almasını sağlar. Bu programlar

sayesinde, görme engelli bireyler topluma daha etkin bir şekilde katılabilir ve potansiyellerini tam olarak gerçekleştirebilirler.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okullarında okutulan Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Müzik dersi öğretim programlarının betimsel analizini yapmaktır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Türkçe Dersi Öğretim Programında hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
2. Matematik Dersi Öğretim Programında hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
3. Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programında hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
4. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
5. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
6. Müzik Dersi Öğretim Programında hangi öğrenme alanları, öğrenme alanlarında kaç tane hedef ve hedef davranış yer almaktadır ve bu hedeflerin öğrenme alanlarına göre Bloom Taksonomisi sınıflandırması nasıldır?
- 7.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, veri kaynakları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titiz ve sistematik bir şekilde analiz etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir (Wach ve Ward, 2013). Doküman analizinde fotoğraflar, filmler, plaklar, ses kayıt materyalleri, binalar ve heykeller vb. günümüzde olan veya günümüze ulaşan şeyler ve kavramlar hakkında kaleme alınan her çeşit mektuplar, raporlar gibi kayıtlarını inceleme sürecidir (Karadaban vd., 2023).

2.2. Veri Kaynakları

Araştırma ile ilgili veriler, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu kararı - 25.09.2024 tarihli ve 56 sayılı ile 2024-2025 eğitim öğretim yılında uygulanmak için onaylanan, görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan Özel Eğitim Meslek Okulu'nda okutulan Türkçe Dersi Öğretim Programı, Matematik Dersi Öğretim Programı, Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı ve Müzik Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır (URL-2; URL-9).

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma ile ilgili veriler Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü resmi web sayfasında yayınlamış olduğu öğretim programlarıyla ilgili dokümanlardan oluşmaktadır. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan öğretim programları içerisinde araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt olarak Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 25.09.2024 tarihinde yayınlama koşulu belirlenmiştir. Bu nedenle ilgili tarihte "Görmeyen / Az Gören Öğrenciler İçin Oyun, Fiziki Etkinlikler ve Bağımsız Hareket Dersi Öğretim Programı 1-4. Sınıf, 5-8. Sınıf ve 9-12 Sınıf (2018)" güncellenip yayınlanmadığı için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar ve Müzik dersi öğretim programları araştırmanın veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme, belirli ölçütlere uygunluğuna göre belirli bir grubu, dokümanı temsil eden dokümanların seçilmesi ile oluşturulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler iki kısım da toplanmıştır. Birinci kısmında Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü resmi web sayfasında özel eğitim ile ilgili bulunan öğretim programları indirilmiş, ikinci kısmında ise görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan Özel Eğitim Meslek Okulu Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar ve Müzik öğretim programları betimsel analize tabi tutulmuştur. Nitel veri analizin genel olarak temelinde yer alan betimsel analiz, yapılan çalışmalarda kullanılan gözlem, görüşme ve belge gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu, kavram ve temalara dayanarak yapılan analizdir. Betimsel analizde yapılırken incelenilen konu, kavram tema doğrudan alıntılarla desteklenir (Ekiz, 2020).

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Müzik dersi öğretim programlarından elde edilen veriler incelenmiştir. Bulgular verilmiş sırası alt amaçların sırasına göre düzenlenmiştir.

3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Türkçe dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-3, 2024) Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1	Okuma	14	95	12	1	1
2	Yazma	10	54	7	1	2
3	Konuşma	8	41	6	1	1
4	Dinleme/İzleme	8	37	5	1	2
5	İşlevsel Dil Becerileri	5	71	5	-	-
Toplam		45	298	35	4	6

Tablo 1 incelendiğinde *okuma* öğrenme alanında, hedef sayısı 14 olup, bu hedeflerin 95 hedef davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir. Okuma öğrenme alanındaki 14 hedef Bloom Taksonomisine göre bilişsel alana 12, duyuşsal alana 1 ve psikomotor alana 1 olacak şekilde dağılmıştır. Bilişsel hedef sayısı 12 ile oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Bu da okuma becerisinin bilgiye erişim ve anlama düzeyindeki önemini vurgulamaktadır. Duyuşsal alana 1 ve psikomotor alana 1 olacak şekilde dağıtılan hedefler, okuma becerisinin duygusal katılım ve fiziksel etkileşimle daha az ilişkilendirildiği söylenebilir.

Yazma öğrenme alanında hedef sayısı 10 olup, bu hedeflerin 54 hedef davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu alanda ki dağılım bilişsel hedefler 7 ile ön plandadır ve psikomotor hedeflerin sayısı da 2 olarak kaydedilmiştir. Yazma eyleminin, bilişsel süreçlerin yanı sıra fiziksel koordinasyon gerektirdiği göz önüne alındığında, psikomotor hedeflerin varlığı anlamlıdır. Duyuşsal alan için ise yalnızca 1 hedef tanımlanmıştır, bu da yazma becerisinin duygusal katılımı sınırlı bir ilişkisi olduğunu işaret etmektedir.

Konuşma öğrenme alanında hedef sayısı 8 olup, bu hedeflerin 41 hedef davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu alanda ki dağılım bilişsel hedef sayısı 6 olup, duyuşsal ve psikomotor alanlarda ise birer hedef belirlenmiştir. Konuşma öğrenme alanında bilişsel ağırlık gözlemlense de, bireylerin duygusal katılımı ve fiziksel ifadeyi gerektiren psikomotor becerileri de önemli bir yere sahiptir. Konuşmanın hem zihinsel hem de sosyal bir etkileşim süreci olduğu düşünüldüğünde, bu dağılım anlamlıdır.

Dinleme/izleme öğrenme alanında hedef sayısı 8 olup, bu hedeflerin 37 hedef davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu alanda ki dağılım bilişsel hedef sayısı 5 iken, duyuşsal hedef 1 adet ve psikomotor hedeflere 2 adet olarak belirlenmiştir. Dinleme becerisi, anlama ve bilgi edinme açısından bilişsel olarak ağırlıklı bir beceri olmasına karşın, duyuşsal ve psikomotor yönleri de bulunmaktadır. Bu durum, özellikle dinleyicinin aktif katılımı ve duygusal olarak içselleştirmesi gereken durumlarda önem arz etmektedir.

İşlevsel dil becerileri öğrenme alanında hedef sayısı 5 olup, bu hedeflerin 71 hedef davranışa dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu alanda 5 bilişsel hedef bulunurken, duyuşsal ve psikomotor alanlarında ise herhangi bir hedef yer almamaktadır. İşlevsel dil becerileri, daha çok bilişsel becerilere odaklanmaktadır; bu becerilerin günlük yaşamda etkili iletişim kurma amacı taşıdığı söylenebilir.

Türkçe dersi öğretim programının öğrenme alanlarında bilişsel hedeflerin ön planda olduğu görülmektedir. Bilişsel hedef sayısı toplamda 35 olup, toplam hedeflerin büyük kısmını oluşturmaktadır. Duyuşsal ve psikomotor hedef sayıları ise sırasıyla 4 ve 6 ile sınırlıdır. Bu durum, eğitim programının daha çok bilgi edinme ve zihinsel süreçlere odaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak, duyuşsal ve psikomotor hedeflerin nispeten düşük olması, öğrencilerin duygusal ve fiziksel katılımını artırmaya yönelik alanların sınırlı olduğunu işaret etmektedir. Öğrenme alanında bulunan hedeflerin, gerekliliklerine göre dengeli bir şekilde planlanması, öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağlayacaktır.

3.2. Matematik Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Matematik dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-4, 2024) Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Matematik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
			Davranış Sayıları			
1	Sayılar ve İşlemler	44*	266	39	4	-
2	Geometri	12	49	9	1	3
3	Ölçme	37	102	37	-	3
4	Veri İşleme	10	28	10	-	-
5	İşlevsel Matematik	5	65	5	1	2
Toplam		108	510	100	6	8

*Sayılar ve işlemler öğrenme alanında hedef sayısı 44'tür. Bu öğrenme alanında bulunan 44 hedefin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor dağılımlarına bakıldığında 1 hedefin hiçbir alana yerleştirilmediği, bilişsel ve duyuşsal taksonomik sınıflandırmanın toplamının 43 olduğu görülmektedir. Bu durum Görmeyen/Az Gören Öğrenciler için hazırlanan Özel Eğitim Meslek Okulu Matematik Dersi Öğretim Programı'na maddi hata olduğunu yönünde değerlendirilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde *sayılar ve işlemler* öğrenme alanında toplamda 44 hedef belirlenmiştir. Bu hedeflere yönelik 266 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin dağılımı incelendiğinde, 39'unun bilişsel, 4'ünün duyuşsal ve psikomotor alanda herhangi bir hedefin bulunmadığı gözlenmiştir. Bu durum, sayılar ve işlemler alanındaki hedeflerin büyük oranda bilişsel düzeyde yoğunlaştığını göstermektedir. *Sayılar ve İşlemler* öğrenme alanında bir hedef ise Bloom Taksonomisinde her hangi bir alana yerleştirilmemiştir.

Geometri öğrenme alanında, toplamda 12 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 49 hedef davranış tanımlanmıştır. Geometri alanındaki hedeflerin dağılımı, 9'u bilişsel, 1'i duyuşsal ve 3'ü psikomotor alanda yer almaktadır. Geometri öğrenme alanında, psikomotor alanı da içeren daha dengeli bir hedef dağılımına sahiptir.

Ölçme öğrenme alanında 37 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 102 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 37'si bilişsel, 3'ü psikomotor alanında yer almaktadır. Duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Ölçme alanında da bilişsel hedeflerin ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır.

Veri İşleme öğrenme alanında, 10 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 28 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin tamamı bilişsel alanda yer almakta olup, duyuşsal ve psikomotor alanlarda herhangi bir hedef belirlenmemiştir. Bu durum, veri işleme sürecinde analitik düşünme ve problem çözme becerilerine odaklanıldığını göstermektedir.

İşlevsel Matematik öğrenme alanında ise toplamda 5 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 65 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 5'i bilişsel, 1'i duyuşsal ve 2'si psikomotor alanda yer almaktadır. Bu alan, öğrencilerin matematiği günlük yaşamda nasıl kullanacaklarını öğretmeye yönelik çeşitli hedefler içermektedir.

Matematik dersi öğretim programında toplamda 108 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 510 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 100'ü bilişsel, 6'sı duyuşsal ve 8'i psikomotor alanlarda yer almaktadır. Bilişsel hedeflerin yoğunluğu, programın genel olarak öğrencilerin zihinsel ve akademik becerilerini geliştirmeye odaklandığını göstermektedir. Duyuşsal hedeflerin azlığı, matematik öğretim programında öğrencilerin duygusal ve değer bilinciyle ilgili gelişimlerine daha az önem verildiğini göstermektedir. Bu dağılım, matematik dersi öğretim programının büyük ölçüde bilişsel hedeflere odaklandığını, ancak duyuşsal ve psikomotor alanlardaki hedeflerin konu alanına bağlı olarak veya başka nedenlerle (öğrencinin engel durumu) vb.) bilişsel hedeflere göre eksik bırakıldığı görülmektedir. Bu durum, öğretim programının bütüncül bir öğrenme deneyimi sunma kapasitesini sınırlayabilir.

3.3. Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Sosyal Hayat dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-5, 2024) Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1	Toplumsal Yaşam Becerileri	12	74	10	-	2
2	Duygu Davranış Yönetimi	5	25	2	3	-
3	Kendini ve Kişisel Haklarını Koruma	15	54	14	1	-
4	Güvenli Hayat	11	50	9	1	1
5	Sağlıklı Hayat	14	49	10	2	2
6	Ülkemiz ve Yaşadığımız Yer	26	108	24	2	-
7	Bilinçli Üretim ve Tüketim	10	45	7	2	1
8	Serbest Zaman	3	16	1	1	1
Toplam		96(98)*	421	77	12	7

* Görmeyen/Az Gören Öğrenciler için hazırlanan Özel Eğitim Meslek Okulu Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programında öğrenme alanlarına tanımlanan hedef sayıları toplandığında toplam hedef sayısı 96'dır. Fakat ilgili öğretim programında hedef sayıları yanlış toplanarak 98 yazıldığı görülmüştür.

Tablo 3 incelendiğinde *Toplumsal Yaşam Becerileri* öğrenme alanında 12 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 74 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 10'u bilişsel, 2'si psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, toplumsal yaşam becerilerinin daha çok zihinsel ve uygulamalı süreçlerle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Duygu Davranış Yönetimi öğrenme alanında 5 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 25 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 2'si bilişsel, 3'ü duyuşsal alanda yer almakta ve psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu alan, duyuşsal ve davranışsal yönetim becerilerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır.

Kendini ve Kişisel Haklarını Koruma öğrenme alanında toplam 15 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 54 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 14'ü bilişsel, 1'i duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Kendini ve kişisel haklarını koruma, zihinsel farkındalık ve bilgiye dayalı bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Güvenli Hayat öğrenme alanında 11 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 50 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 9'u bilişsel, 1'i duyuşsal ve psikomotor alanda yer almaktadır. Bu durum, güvenli yaşam becerilerinin büyük ölçüde bilgi ve farkındalık gerektirdiğini göstermektedir.

Sağlıklı Hayat öğrenme alanında 14 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 49 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 10'unu bilişsel, 2'si duyuşsal alanda 2'si psikomotor

alanday yer almaktadır. Sağlıklı hayat, bilgi kadar duygusal ve değer temelli farkındalığı da içermektedir.

Ülkemiz ve Yaşadığımız Yer öğrenme alanında 26 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 108 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 24'ü bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta ve psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Ülkemiz ve yaşadığımız yer konusundaki hedefler, bilgiye dayalı farkındalığın önemini vurgulamaktadır.

Bilinçli Üretim ve Tüketim öğrenme alanında 10 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 45 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 7'si bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda 1 hedef bulunmaktadır. Bilinçli üretim ve tüketim, bilgi ve değer bilinci üzerine odaklanmaktadır.

Serbest Zaman öğrenme alanında 3 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 16 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 1'i bilişsel, 1'i duyuşsal alanda ve 1'i psikomotor alanda yer almaktadır. Bu alan, bireylerin boş zamanlarını nasıl değerlendireceğine dair bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri geliştirmektedir.

Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programında yer alan hedeflerin büyük bir kısmının bilişsel alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Duyuşsal ve psikomotor alanlara yönelik hedeflerin sayısı ise oldukça sınırlıdır. Bu durum, programın bilişsel becerilerin geliştirilmesine daha fazla önem verdiğini, duyuşsal ve psikomotor becerilerin ise nispeten geri planda kaldığını göstermektedir. Eğitim programlarının daha dengeli bir şekilde geliştirilmesi, öğrencilerin tüm alanlarda eşit şekilde gelişim göstermelerine katkı sağlayacaktır.

3.4. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-6, 2024) Tablo 4'te verilmiştir.

101

Tablo 4. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları			
			Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	
1	Dünyada Yaşayan Dinler	5	17	5	-	-
2	İslam'ın ve İmanın Şartları	10	31	9	1	-
3	Allah (cc) , Hz. Muhammed (sav) ve Kur'an-ı Kerim	8	36	6	2	-
4	İslam Dinine İlişkin Günlük Hayatta Kullanılan İfadeler	9	43	5	2	2
5	İslam'da Temizlik	11	44	7	1	3
6	İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	8	33	6	2	-
7	İslam'ın Öğütlediği Güzel Davranışlar	4	38	2	1	1
8	Millî ve Manevi Değerler	10	37	7	3	-
9	İslam'da Toplumsal Görevlerimiz	10	44	5	5	-
10	İslam'da İş Ahlakı	2	18	1	1	-
Toplam		77	341	53	18	6

Tablo 4 incelendiğinde *Dünyada Yaşayan Dinler* öğrenme alanında toplamda 5 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 17 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin tamamı bilişsel alanda yer almakta, duyuşsal ve psikomotor alanlarda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, dünya dinleri konusundaki bilgi aktarımının tamamen bilişsel düzeyde yoğunlaştığını göstermektedir.

İslam'ın ve İmanın Şartları öğrenme alanında 10 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 31 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 9'u bilişsel, 1'i duyuşsal alanda yer almakta, psikomotor alanda ise herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, İslam'ın temel esaslarının hem bilişsel hem de duyuşsal anlamda kavranmasını hedeflemektedir.

Allah (cc), Hz. Muhammed (sav) ve Kur'an-ı Kerim öğrenme alanında 8 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 36 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 6'sı bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, İslami bilgilerin hem bilişsel hem de duyuşsal boyutlarının önemini vurgulamaktadır.

İslam Dinine İlişkin Günlük Hayatta Kullanılan İfadeler öğrenme alanında 9 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 43 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 5'i bilişsel, 2'si duyuşsal ve 2'si psikomotor alanda yer almaktadır. Bu durum, dini ifadelerin günlük hayatta kullanılmasının çok yönlü öğrenme hedeflerini içerdiğini göstermektedir.

İslam'da Temizlik öğrenme alanında 11 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 44 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 7'si bilişsel, 1'i duyuşsal ve 3'ü psikomotor alanda yer almaktadır. Bu durum, temizlik konusunun bilişsel bilgi, duyuşsal farkındalık ve uygulamalı becerileri kapsadığını göstermektedir.

İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri öğrenme alanında 8 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 33 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 6'sı bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. İbadetlerin bilgi ve duyuşsal boyutunun önemine işaret etmektedir.

İslam'ın Öğütlediği Güzel Davranışlar öğrenme alanında 4 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 38 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 2'si bilişsel, 1'i duyuşsal ve 1'i psikomotor alanda yer almaktadır. Bu durum, güzel davranışların çok boyutlu öğrenme hedefleri olduğunu göstermektedir.

Milli ve Manevi Değerler öğrenme alanında 10 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 37 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 7'si bilişsel, 3'ü duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Milli ve manevi değerlerin bilgi ve duyuşsal farkındalık boyutlarını içerdiğini göstermektedir.

İslam'da Toplumsal Görevlerimiz öğrenme alanında 10 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 44 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 5'i bilişsel, 5'i duyuşsal alanda yer almaktadır ve psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, toplumsal görevlerin bilgi, duygu ve uygulama boyutlarını kapsadığını göstermektedir.

İslam'da İş Ahlakı öğrenme alanında 2 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 18 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 1'i bilişsel, 1'i duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, iş ahlakının bilgi ve duyuşsal farkındalık boyutlarını içerdiğini göstermektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programında toplamda 77 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 341 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 53'ü bilişsel, 18'i duyuşsal ve 6'sı psikomotor alanda yer almaktadır. Bu dağılım, öğretim programının büyük ölçüde bilişsel hedeflere odaklandığını, ancak duyuşsal ve psikomotor

hedeflere de belirli bir önem verildiğini göstermektedir. Bu durum, öğretim programının öğrencilere sadece bilgi kazandırmayı değil, aynı zamanda duygusal ve uygulamalı beceriler geliştirmeyi de hedeflediğini ortaya koymaktadır.

3.5. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Görsel Sanatlar dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-7, 2024) Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları			
			Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	
1	İki Boyutlu Uygulamalar	32	140	12	-	21
2	Üç Boyutlu Uygulamalar	10	52	4	-	6
3	Mimariye Dayalı Uygulamalar	14	56	6	-	8
4	El Sanatları Uygulamaları	27	93	12	-	15
5	Video-Fotoğraf Uygulamaları	9	48	4	-	5
6	Tasarıma Dayalı Uygulamalar	9	33	4	-	5
7	Sanatsal Algı ve Eleştirisi	3	14	3	-	-
8	Sanatsal-Toplumsal Kültürlenme	7	40	1	6	-
Toplam		111	476	46	6	60

Tablo 5 incelendiğinde *İki Boyutlu Uygulamalar* öğrenme alanında toplamda 32 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 140 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 12'si bilişsel, 21'i psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, iki boyutlu sanat uygulamalarının hem bilgi hem de uygulama becerileri gerektirdiğini göstermektedir.

Üç Boyutlu Uygulamalar öğrenme alanında 10 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 52 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 4'ü bilişsel, 6'sı psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, üç boyutlu sanat uygulamalarının uygulamalı becerileri ön plana çıkardığını göstermektedir.

Mimariye Dayalı Uygulamalar öğrenme alanında 14 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 56 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 6'sı bilişsel, 8'i psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Mimari uygulamalar, hem bilgi hem de uygulama becerileri gerektiren bir alan olarak öne çıkmaktadır.

El Sanatları Uygulamaları öğrenme alanında 27 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 93 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 12'si bilişsel, 15'i psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, el sanatlarının bilişsel bilgi ve uygulama becerilerini geliştirmeyi amaçladığını göstermektedir.

Video-Fotoğraf Uygulamaları öğrenme alanında 9 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 48 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 4'ü bilişsel, 5'i psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, video ve fotoğraf uygulamalarının bilgi ve uygulama gerektirdiğini göstermektedir.

Tasarıma Dayalı Uygulamalar öğrenme alanında 9 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 33 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 4'ü bilişsel alanda 5'i psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, tasarım uygulamalarının bilişsel ve psikomotor bilgi gerektirdiğini göstermektedir.

Sanatsal Algı ve Eleştiri öğrenme alanında 3 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 14 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin tamamı bilişsel alanda yer almakta olup, duyuşsal ve psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, sanatsal algı ve eleştirinin bilgi temelli olduğunu göstermektedir.

Sanatsal-Toplumsal Kültürlenme öğrenme alanında 7 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 40 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 1'i bilişsel alanda, 6'sı duyuşsal yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu, sanatsal ve toplumsal kültürlenmenin duyuşsal yönde ele alındığını göstermektedir.

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında toplamda 111 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 476 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 46'sı bilişsel, 60'ı psikomotor alanda yer almakta olup, duyuşsal alanda 6 hedef bulunmaktadır. Bu dağılım, programın büyük ölçüde bilişsel ve psikomotor hedeflere odaklandığını, duyuşsal hedeflere daha az yer verildiğini göstermektedir. Bu durum, eğitim programının bilgi ve uygulama becerilerine ağırlık verdiğini, ancak duygusal farkındalık ve değerlere yönelik hedeflerin eksik kaldığını ortaya koymaktadır.

3.6. Müzik Dersi Öğretim Programına Yönelik Bulgular

Müzik dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, hedef, hedef davranış sayıları ve öğrenme alanlarında yer alan hedeflerin taksonomik sınıflandırılması (URL-8, 2024) Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Müzik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları, Hedef, Hedef Davranış Sayıları ve Öğrenme Alanlarında Yer Alan Hedeflerin Taksonomik Sınıflandırılması

Sıra	Öğrenme Alanı	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor
1	Müziksel İşitme, Okuma ve Dinleme	14	72	12	2	-
2	Müziksel Bilgilenme ve Performans	30	92	21	1	8
3	Müzikli Oyunlar ve Dans	4	11	-	1	3
4	Müzik Kültürü	13	41	11	2	-
5	Müziksel Yaratıcılık	6	17	1	1	4
Toplam		67	233	45	7	15

Tablo 6 incelendiğinde *Müziksel İşitme, Okuma ve Dinleme* öğrenme alanında toplamda 14 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 72 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 12'si bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta olup, psikomotor alanda herhangi bir hedef bulunmamaktadır. Bu durum, işitme ve dinleme becerilerinin bilişsel ve duyuşsal farkındalık gerektirdiğini göstermektedir.

Müziksel Bilgilenme ve Performans öğrenme alanında 30 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 92 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 21'i bilişsel, 1'i duyuşsal ve 8'i psikomotor alanda yer almaktadır. Bu, müzik performansının bilgi, duygusal farkındalık ve uygulamalı becerileri kapsadığını göstermektedir.

Müzikli Oyunlar ve Dans öğrenme alanında 4 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 11 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin bilişsel alanda her hangi bir hedef bulunmazken, duyuşsal alanda 1 ve psikomotor alanda 3 hedef yer almaktadır. Bu durum, müzikli oyunlar ve dansın öğrenme alanının öğrencilerin bilişsel yönünden ziyade duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanlarına hitap ettiğini göstermektedir.

Müzik Kültürü öğrenme alanında 13 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 41 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 11'i bilişsel, 2'si duyuşsal alanda yer almakta olup psikomotor alanda her hangi bir hedef yer almamaktadır. Bu durum, müzik kültürü öğrenme alanının öğrencilerin bilgilerini ve duyuşsal özelliklerini geliştirmeye yönelik olduğunu göstermektedir.

Müziksel Yaratıcılık öğrenme alanında 6 hedef belirlenmiş olup, bu hedeflere yönelik 17 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 1'i bilişsel, 1'i duyuşsal ve 4'ü psikomotor alanda yer almaktadır. Bu, müziksel yaratıcılığın bilgi, duygu ve uygulama becerilerini kapsadığını göstermektedir.

Müzik dersi öğretim programında toplamda 67 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 233 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 45'i bilişsel, 7'si duyuşsal ve 15'i psikomotor alanda yer almaktadır. Veriler, müzik eğitiminin büyük ölçüde bilişsel hedeflere odaklandığını, ancak duyuşsal ve psikomotor hedeflerin de önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu durum, müzik eğitiminin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal ve psikomotor becerilerini geliştirmeyi amaçladığını ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİ

Bu bölümde görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Müzik dersi öğretim programlarına yönelik yapılan araştırmanın sonuç, tartışma ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

Görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan ve özel eğitim meslek okulunda okutulan farklı derslerin öğretim programlarında yer alan hedeflerin sayısı, hedef davranış sayıları ve bu hedeflerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara göre dağılımını incelenmiştir. Yapılan incelemede;

Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, Türkçe öğretim programında toplamda 45 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 298 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 35'i bilişsel alanda, 4'ü duyuşsal alanda ve 6'sı psikomotor alanda yer almaktadır. Bilişsel hedeflerin yoğunluğu, Türkçe dersi öğretim programında daha çok bilgi edinme ve zihinsel süreçlere odaklandığı söylenebilir. Duyuşsal ve psikomotor hedeflerin sınırlı olması, öğrencilerin duygusal ve fiziksel katılımını artırmaya yönelik hedeflerin yetersiz olduğu söylenebilir.

Matematik Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, matematik öğretim programında toplamda 108 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 510 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 100'ü bilişsel, 6'sı duyuşsal ve 8'i psikomotor alanda yer almaktadır. Bilişsel hedeflerin sayıca fazla olması, programın genel olarak öğrencilerin zihinsel ve akademik becerilerini geliştirmeye odaklandığı söylenebilir.

Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, sosyal hayat dersi öğretim programında toplam 96 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 421 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 77'si bilişsel, 12'si duyuşsal ve 7'si psikomotor alanda yer

almaktadır. Bilişsel hedeflerin yoğunluğu, sosyal becerilerin geliştirilmesine odaklanıldığını, ancak duyuşsal ve psikomotor hedeflerin geri planda kaldığını şeklinde yorumlanabilir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programında toplam 77 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 341 hedef davranış tanımlanmıştır. Bu hedeflerin 53'ü bilişsel, 18'i duyuşsal ve 6'sı psikomotor alanda yer almaktadır. Bu dağılım din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programının büyük ölçüde bilişsel hedeflere odaklandığını, duyuşsal ve psikomotor hedeflere ise kısmen önem verildiği şeklinde yorumlanabilir.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, görsel sanatlar dersi öğretim programında toplamda 111 hedef belirlenmiş ve 476 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 46'sı bilişsel, 6'sı duyuşsal ve 60'ı psikomotor alanda yer almaktadır. Bu dağılım, programın bilgi ve uygulama becerilerine ağırlık verildiği söylenebilir.

Müzik Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, müzik dersi öğretim programında toplamda 67 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 233 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 45'i bilişsel, 7'si duyuşsal ve 15'i psikomotor alanda yer almaktadır. Bu dağılım, müzik dersi öğretim programında çoğunlukla bilişsel hedeflere odaklandığını, bunun yanında duyuşsal ve psikomotor hedeflerinde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okulu Türkçe, matematik, sosyal hayat, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar ve müzik dersi öğretim programlarında toplam 504 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik 2279 hedef davranış tanımlanmıştır. Hedeflerin 356'sı bilişsel, 53'ü duyuşsal ve 102 tanesi psikomotor alanda yer almaktadır.

Görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan özel eğitim meslek okulu Türkçe, matematik, sosyal hayat, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar ve müzik dersi öğretim programlarında yer alan hedeflerin daha çok bilişsel, daha sonra psikomotor ve duyuşsal alanda yer aldığı görülmektedir. Genel değerlendirme de hedeflerin daha çok bilişsel alanda yer almasının öğretim programlarının öğrencilerin bilişsel becerilerinin geliştirilmesine daha fazla önem verildiği, duyuşsal ve psikomotor becerilerin ise nispeten geri planda kaldığı gibi gözükse de daha ayrıntılı değerlendirme yapabilmek için hedefler üzerinde birebir çalışmak gerekmektedir. Bu duruma ek olarak görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan öğretim programları, araştırmacılar tarafından genel eğitimde yer alan öğretim programları gibi çok fazla çalışılmadığından dolayı, genel bir inceleme ve diğer araştırmalar ile karşılaştırma yapılamamıştır.

Görmeyen/az gören öğrenciler için hazırlanan öğretim programları merkezde olmak üzere özel eğitim ile ilgili öğretim programlarının araştırmacılar tarafından daha fazla araştırılması, özel gereksinimli bireylere yönelik yapılacak/sunulacak eğitim-öğretim faaliyetlerin niteliğini daha da arttıracığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri yaklaşım, yöntem ve teknikler* (6. Baskı). Anı.
- Gürarlan Baş, N. (2017). Engellilik temel kavramları ve sınıflandırılması. *Türkiye Klinikleri Pediatric Nursing - Special Topics*, 3(3), 129-35.
- İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi. (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi. <https://ihuam.ankara.edu.tr/insan-haklari-evrensel-beyanamesi/>
- Karadaban, A., Kaplan, C., Özek, Ö., Çaksu, C., Aküzüm, F. ve Aydın, M. (2023). Nitel Araştırma Yöntemlerinden Doküman İncelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 9(67), 2666-2670.

- Karaman, N. A. (2016). *Görme engelliler okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin müzik dersi öğretim programının ve ders içi etkinliklerin uygulanışına ilişkin görüşleri (Adana İli Örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2018). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_07072018.pdf. 31.12.2024.
- Özyürek, M. (1998). Görme engelliler. S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim* (ss. 126 -152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.
- URL-1 (2025). Özel Eğitim Meslek Okulları (Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler) Haftalık Ders Çizelgeleri (Yeni). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/08150756_Ozel_EYitim_Meslek_Okulu_HaftalYk_Ders_Cizelgesi-gorme_engelli_oYrenciler_icin.pdf. 04.01.2025.
- URL-2 (2024). Özel Eğitim Meslek Okulu Akademik Programları (Görmeyen/Az Gören Öğrenciler için). <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-meslek-okulu-akademik-programlari-gormeyenaz-goren-ogrenciler-icin-yayimlandi/icerik/2945>. 07.10.2024.
- URL-3 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Türkçe Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415turkcedersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024.
- URL-4 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Matematik Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415_matematikdersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024.
- URL-5 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415_sosyalhayatdersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024.
- URL-6 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415_dinkulturuveahlakbilgisisidersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024.
- URL-7 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415_gorselsanatlardersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024.
- URL-8 (2024). Görmeyen/Az Gören Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Okulu Müzik Dersi Öğretim Programı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/24114415_muzikdersioretimprogramigormeyenazgorenogrencilericin.pdf. 07.10.2024. 07.10.2024.
- URL-9 (2025). Özel Eğitim Meslek Okulu Öğretim Programları (Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin) Öğretim Programları. <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-meslek-okulu-ogretim-programlari-gorme-yetersizligi-olan-ogrenciler-icin/icerik/3042>. 07.10.2024.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). Learning about qualitative document analysis. IDS Practice Paper in Brief, *ILT Brief* 13, 1-10. <https://www.ids.ac.uk/download.php?file=files/dmfile/PPInBrief5final.pdf>.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.